

«БАХЧИСАРАЙСЬКИЙ ФОНТАН»: сльози чи радість міжкультурного розмаїття?¹ (А)

«Те, чим ви займаєтеся на уроках, – не для хлопчиків. І взагалі, треба переводити тебе в татарську школу. Там ти будеш серед своїх і краще знатимеш свою мову і традиції!» – сказав тато Рушена Сейдаметова своєму сину.

Пізно ввечері в березні 2009 року Олександра Целіщева, керівник Центру регіонального розвитку “Топ-Кая”, та Наталя Скворцова, координатор проектів Центру, вчитель, в розпачі сиділи в шкільному кабінеті. Сьогодні батьки двох кримськотатарських учнів подали заяви на відрахування з українського класу з подальшим переведенням дітей в кримсько-татарську школу. Це ставило під загрозу всю ситуацію з українською освітою в Бахчисараї і змушувало серйозно задуматися про актуальність проекту, над яким працювала організація «Топ-Кая».

Обговорюючи ситуацію, що склалася, вони знову і знову поверталися до причин, з яких майже рік тому було прийнято рішення про створення українського класу в бахчисарайській школі-гімназії. Тоді ще недосвідчена, щойно сформована організація згуртувала однодумців, які бажають змінити суспільство навколо себе. Було вироблено кілька напрямків у роботі організації, але пріоритетним став розвиток міжкультурного діалогу на засадах толерантності.

Для вибору такого напрямку роботи були вагомими причини. З одного боку, кримське суспільство є багатонаціональним, і в ньому постійно відчувається напруження між представниками кримськотатарського та російського й українського населення (Додаток 1), особливо після подій серпня 2006 року, коли в Бахчисараї сталася масова бійка через проблемне питання місцевого ринку (кримськотатарська громада відстоювала право збереження колишнього

¹ Ситуаційна вправа створена з навчальною метою, а не для того, щоб проілюструвати ефективність чи неефективність прийнятого рішення. Вона підготовлена за методичної підтримки Консорціуму із удосконалення менеджмент-освіти в Україні (CEUME) у рамках конкурсу «Самоорганізація громадян для вирішення місцевих проблем: акумуляція найкращих практик», який проводила програма “Громадянське суспільство та належне врядування” Міжнародного фонду “Відродження”.

кладовища як історичної пам'ятки, а місцеві мешканці - росіяни та українці - відстоювали право там торгувати). І тут неважливо хто мав рацію, а хто ні. Напруга виникла з моменту повернення депортованого народу на свою історичну батьківщину, яка до того моменту вже була заселена представниками інших націй. І мимоволі відбувся перерозподіл територій, ресурсів тощо. Напруга в більшості випадків має прихований характер, але інколи проривається емоційними етнічними протистояннями (Додаток 2).

З іншого боку, після розпаду колишнього СРСР Крим дистанціює себе від України, тим самим підкреслюючи свою автономність. Велика частина російськомовного населення Криму вважає себе більше «росіянами», а не «українцями». Звідси хворобливе неприйняття української мови, а разом з ним і «всього українського». В той самий час, українських шкіл в Криму майже немає, класів з українською мовою викладання теж не густо (Додаток 3).

Ще не будучи офіційно зареєстрованою громадською організацією, колектив педагогів-однорумців на чолі з Олександром Целіщевим та Айдером Муждаба вирішили відкрити український клас в Бахчисарайському навчально-виховному комплексі «Школа-гімназія», щоб сприяти просуванню української культури в Криму. При цьому залучення в цей клас дітей російської і татарської національності було очікуваним та віталось ініціаторами.

Чому організація вибрала саме цю гімназію? По-перше, сама школа є багатонаціональною, що могло б сприяти створенню багатонаціонального класу, по-друге, і керівник організації Олександра Целіщева, і координатор проєктів Наталя Скворцова працювали в цій гімназії та могли допомогти реалізації проєкту. По-третє, ідею підтримала директор гімназії Ольга Валентинівна Безбородкіна:

«Я вважаю створення українського класу доброю ідеєю. Оскільки ми стали не просто школою, а школою-гімназією, у нас повинні бути класи і з українською, і з кримськотатарською мовами навчання. Якщо батьки виявили таке бажання, то наш обов'язок – задовольнити його».

Роз'яснювально-агітаційна робота по набору в український гімназійний клас дала свої результати. Клас був набраний.

Вже на перших батьківських зборах з'ясувалося, що мотиви у всіх різні: хтось, будучи вихідцем із Західної України, був обділений можливістю навчатися рідною мовою (україномовні представники); хтось, заглядаючи в майбутнє своїх дітей, не бачив перспектив професійного зростання без знання державної мови (цей момент об'єднав практично всіх представників багатонаціонального класу).

«Я дуже вдячна адміністрації школи-гімназії за можливість для моєї доньки навчатися мовою моїх предків, – заявила на зборах батьківського комітету

класу А. В. Заярна, мати однієї з учениць. - Ми так давно вже живемо в Криму, що наші діти стали забувати рідну мову».

Інша мама – учениці Мавіле Ягьяєвої – сказала:

«Мені, звичайно, теж хотілося б, щоб моя донька навчалася нашою рідною мовою, але розуміючи, що українська мова є державною і без її з знання у дитини немає жодної перспективи ані в житті, ані в кар'єрному зростанні, ми на сімейній раді вирішили віддати її в український клас».

Отож, зі створення українського класу й почалась активна робота Бахчисарайського центру регіонального розвитку «Топ-Кая» у царині толерантності.

Ремісничка майстерня та педагогічні інновації

Паралельно з розробкою ідеї про створення українського класу, Центр регіонального розвитку «Топ-Кая» (який на той час вже став офіційно зареєстрованою громадською організацією) почав реалізацію проекту «Школа як центр відродження національних ремесел», підтриманого фондом «Україна 3000». Цей проект передбачав створення при «Школі-гімназії» ремісничої майстерні для українського класу.

У рамках проекту «Школа як центр відродження національних ремесел» керівник ремісничої майстерні Наталя Скворцова написала авторська програму інноваційного курсу «Декоративно-прикладна творчість в школі», яка з великим успіхом стала поширюватися серед інших шкіл Криму, зайняла призове місце в конкурсі педагогічних інновацій загальнокримського конкурсу та увійшла до збірки педагогічних інновацій Криму 2009 року.

Тиждень толерантності

У листопаді 2008 року Центр регіонального розвитку «Топ-Кая» організував на базі «Школи-гімназії» Тиждень толерантності. Це була частина загальноукраїнської кампанії «Толерантність як шлях до Європи» за фінансової підтримки Європейської програми Міжнародного фонду «Відродження». Метою «Тижня» був розвиток толерантності шляхом повернення молоді до свого коріння, відродження місцевих традицій. Впродовж тижня були проведені лекції-презентації з тематики використання символів різних народів Криму у мистецтві. У школі були розповсюджені листівки з анонсом проекту та різноманітні матеріали з символікою кампанії. Після проведення майстер-класів з різних технік розпису учні змогли розписати дерев'яні яйця символікою різних регіонів України. На жаль, у всіх посібниках з різних технік розпису наводяться приклади символіки всіх регіонів країни, окрім Криму. Тому одним із завдань акції було виправлення такої несправедливості та заповнення порожнього місця на великій мапі розписів

всіх регіонів України. Таким чином було створено карту писанок України, до яких приєдналася нова – кримська, вигадана учнями гімназії. Основним результатом акції став розвиток у дітей усвідомлення значущості та важливості традицій кожного народу для сучасного суспільства, а комплексні заходи впродовж тижня толерантності допомогли дітям порозумітися з оточуючими через навчання народному мистецтву. А 14 листопада з ініціативи Центру регіонального розвитку «Топ-Кая» та Євроклубу «Молода дипломатія» у рамках Тижня толерантності було організовано флешмоб «Ми дуже різні, але ми – разом! Запали свічу толерантності!»

Реалізація цих акцій стала поштовхом для участі учнів школи-гімназії в кримському республіканському конкурсі з писанкарства «Великодні дзвони» в 2009 році. У ремісничій майстерні, при якій утворився гурток «Національний декоративний розпис, писанкарство» під керівництвом Н.В. Скворцової була створена група з трьох осіб для участі в конкурсі традиційного української розпису писанок. До конкурсу були підготовлені діти неукраїнської національності, зокрема, одна учасниця російської національності і два інших учасника – кримсько-татарської. Наталя Скворцова, коментуючи підготовку до конкурсу, відзначила:

«Для мене було дуже важливим під час підготовки дітей до цього конкурсу показати красу, складність та неповторність традиційного українського писанкарства, зацікавити дітей оригінальністю процесу, захопити їх таємницею цього давнього мистецтва».

Національний склад команди виявився великою несподіванкою для багатьох учасників конкурсу. Кілька телекомпаній Криму взяли інтерв'ю у татарського хлопчика Іси Ісмаїлова, який виготовляв декоративне яйце. На конкурсі команда школи-гімназії зайняла перше місце в номінації «Традиційне писанкарство» та друге місце в номінації «Краща тематична композиція» з українською картою писанок, створеною в рамках проекту «Толерантність як шлях до Європи».

Обрядові святкування

Треба зазначити, що Центр «Топ-Кая» у своїй роботі з розвитку толерантності в школі та в суспільстві використовував не тільки конкурсні і грантові можливості, але й такі прийоми нестандартного виховання, як залучення дітей до ігрових форм обрядових святкувань із використанням технік декоративно-прикладного мистецтва (Вертеп, Різдво). Унікальний для Криму захід був проведений наприкінці грудня. Для всіх ступенів школи були проведені театралізовані покази вертепного дійства. Вертеп – це давня обрядова форма українського народного театру, своєрідний прояв народної культури. У Криму не кожна доросла людина знає, що таке вертеп, тому лялькова вистава в триярусному вертепі стала справді унікальною можливістю пізнати культуру і

обрядовість слов'янських народів, що проживають в Криму. У виготовленні ляльок для вертепу з солоного тіста брали участь діти всіх національностей. Ляльки виготовлялися на заняттях гуртка декоративно-прикладної творчості при українській ремісничій майстерні. Наталя Скворцова, розбираючи разом з дітьми вертепні історії, створила свій авторський сценарій, за яким дітям зручно було показувати це унікальне явище, яке існує в Україні понад двісті років.

А новостворений український клас підготував гумористичну виставу «Водіння кози», яка будучи істинно народним театром, є прикладом одного з найдавніших слов'янських обрядів. На свято Маланки (Щедрий вечір) та Василя (Старий Новий рік) - 13-14 січня - ряжені ходять по домівках з символічною восьмикутною зорею-провісниця і з козою. Святкові забави та ігри пов'язані з давньослов'янськими аграрними святами або з культом предків, складають спільну спадщину російського та українського народів. Найбільш характерним типом святкового ігрища в слов'ян було якраз водіння "кози", яке супроводжувалося хоромим співом і колективним дійством за участю ряду персонажів: діда, цигана, молодички, барині, смерті, лікаря. Бажання брати участь у такому яскравому, костюмованому, веселому дійстві викликало здорову конкуренцію серед дітей українського класу, а за право отримати ту чи іншу роль боролися діти як слов'янського походження, так і кримськотатарські діти.

Саме тому, коли на початку березня Наталя Скворцова вперше почула на уроках декоративно-прикладної творчості репліки від кримськотатарських дітей з приводу технік бісероплетіння, ліплення тощо, що «це не мальчукові справи», це відразу ж насторожило педагога. З дружньої бесіди з дітьми та дискусій вона з'ясувала, що хлопчики взагалі-то не проти цих занять і їм це навіть цікаво, але вдома в колі сім'ї це не схвалюється.

«Я дуже здивована дізнатися про ці висловлювання батьків, бо діти плели браслетики-«фенічки» з помітним задоволенням, вони навіть часто залишалися після занять та працювали додатково. Перед посвятою в гімназисти кожен учень українського класу власноруч виготовив собі жовто-блакитну застібку для хустки, і я відчувала в цьому відображення патріотизму, і не бачила ніяких загроз. Тому я просто розгублена...» – зізнавалася Наталя Скворцова керівнику організації.

Вони вдвох з Олександрою Целіщевою сиділи в порожньому шкільному кабінеті й намагалися зрозуміти: «Чи ми переоцінили власні сили? Чи не врахували щось дуже важливе? І найголовніше – чи є вихід?? Бо насильно толерантність не розвинеш»...

КРИМСЬКИЙ ВУЗОЛ: В ПОШУКАХ РІШЕННЯ

НАЦІОНАЛЬНЕ ПИТАННЯ В КРИМУ

Кримський півострів розташований у північній частині Чорного моря і є сьогодні автономною республікою в складі України. На півострові проживають представники понад 120 народів, люди, які сповідують православ'я і католицизм, іслам і іудаїзм. Журналісти часто називають Крим перехрестям Заходу і Сходу, християнського і мусульманського світу. Національні та релігійні проблеми Криму в мініатюрі відображає подібну проблематику Європи.

Найбільш великим етносом, які проживають в Криму, є росіяни, які відповідно до Всеукраїнського перепису населення становлять 58,5% від загальної чисельності жителів півострова. Етнічні українці складають 24,4%. У результаті масового повернення кримських татар їх чисельність на півострові досягла 12%. На частку представників інших народів Криму припадає до 5%.

На жаль, в XXI століття Кримський півострів вступив з напруженням міжнаціонального і міжрелігійного протистояння. В орбіту цього конфлікту виявляються втягнуті кримські татари та інші народи, які повертають на півострів з місць депортації, українці і росіяни, християни і мусульмани.

КРИМСЬКІ ТАТАРИ

У 1233 році військо воєнначальника берке-хана Ногая вторглося до Криму і підкорило його, включивши до складу Золотої Орди - величезної держави, створеної ханом Батием. Це була потужна імперія, куди увійшли декілька держав, що вже існували раніше. Масове переселення кипчаків, а потім воїнів різноплемінної орди монгольських ханів, сприяло ширшому поширенню кипчакського (тюркського) мови серед місцевого населення, ісламізації все більшого числа населення півострова і заклало основи кримськотатарського народу.

КРИМ У СКЛАДІ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ

Після декількох походів російської армії до Криму, ханство спочатку виявилось у васальній залежності від Росії, а потім 8 квітня 1873 року указом імператриці Катерини II було приєднано до Російської імперії. Десятки тисяч кримських татар - від беїв і мурз до бідняків - емігрували до ісламської Туреччини відразу ж після приєднання Криму до Росії. В результаті на півострові виявилися багато порожніх земель. Незабаром почалася їх масова роздача високопоставленим російським чиновникам, генералам і офіцерам. Не обмежуючись ділянками, що дарувалися, кримські поміщики самовільно збільшували їх площу. У числі дарованих і захоплених земель виявилися не лише ті, що належали татарським аристократам, які втікали до Туреччини, але і селянські ділянки. Все це викликало в частини кримських татар прагнення піти з-під влади російських царів до єдиновірної Туреччини. Такі були загальні причини результату кримських татар і ногайців до Туреччини, що діяли на всьому протязі часу з кінця 18 до початку 20 століть.

Проте значна частина кримськотатарського населення залишилася лояльною новій владі. Історичні документи свідчать про те, що на території Криму після приєднання його до Росії не сталося жодного бунту або повстання на національному або релігійному ґрунті.

Навпаки, татарська військова знать виявила прагнення відновити військову службу в рядах національних військових частин. У березні 1784 року було створено кримськотатарське військо з 5 дивізіонів. Дивізіони несли службу в Криму: супроводжували пошту і представників властей, охороняли ліси, соляні озера, боролися з розбійниками. Під час приїзду до Криму в травні 1787 року імператриці Катерини II всі три дивізіони брали участь в її урочистому ході по Криму.

Татарські кінні частини брали участь в битвах війни з Наполеоном 1812 роки, в штурмі фортеці Варна в 1827 році, в обороні Севастополі в Кримській війні 1854-1855 років. Повертаючись до подій Кримської війни 1854-1855 років, потрібно відзначити, що татарське населення Криму залишилося вірним присязі і не підтримало єдиновірців турок, що вторглися на півострів разом з французькими і англійськими військами.

У XVIII-XIX століттях до Криму прибула велика кількість російських і українських переселенців. Згідно перепису, число перших в 1897 році перевищило 195 тисяч чоловік, других – 65,5 тисяч. Однією з причин настільки енергійної еміграції до Криму з материкових губерній було те, що в результаті масової еміграції кримських татар на півострові утворився значний земельний фонд і одночасно виник дефіцит робочої сили. Міжнаціонального протистояння на півострові за часів Російської імперії практично не спостерігалось. Навпаки, переселенці і кримські татари освоювали мови один одного для взаємного спілкування. Відбувалося взаємопроникнення культурних досягнень різних народів - в сільському господарстві, будівництві, ремеслах. Благополучно уживалися мусульманська, християнська і іудейська релігії, свідченням чому є розташовані майже поруч храми цих конфесій в Сімферополі, Євпаторії, Феодосії і інших містах Криму.

У другій половині XIX століття в Криму почав свою діяльність Ісмаїл бей Гаспринський, з ім'ям якого пов'язано формування національної культури і інтелігенції кримськотатарського народу.

РЕВОЛЮЦІЇ, ВІЙНИ, РЕПРЕСІЇ

Звістка про революцію 1917 років і зречення імператора зробила на кримських татар, особливо на національні військові частини, гнітюче враження. Не було тепер держави, якій вони присягали, не було царюючого будинку, якому вірно служили. Мусульманський Виконавський Комітет Криму, утворений в квітні 1917 року, не визнав нової влади і засудив жовтневий переворот як злочинну авантюру. У листопаді того ж року Надзвичайне засідання Мусульманського комітету під головуванням Челебі Джіхана прийняло поведження з вітанням незалежній Україні і проголосило необхідність створення Кримської республіки на основі принципу «Крим - жителям Криму». Цей принцип виключав гегемонію якій-небудь одній нації.

Ще в січні 1918 року комуністи розганяли татарське народне зібрання - Курултай. У 1921 році у складі Радянської Росії була утворена Кримська АССР, державними мовами якої визнані російська і татарська. Масові репресії, розгорнуті на півострові радянськими каральними органами, не обійшли й татар. Тисячі офіцерів, чиновників, священнослужителів, представників інтелігенції різних національностей були звинувачені в «контрреволюційній діяльності» і кинуті у в'язниці або розстріляні.

У середині 20-х років в Криму, звідки комуністами було вивезена велика частина продовольства, почався голод. Комуністи вели жорстоку боротьбу з релігією – вбивали

священиків, розорили храми. За даними перепису 1939 років 49% населення Криму склали росіяни, понад 13% - українці, понад 19% - татари, 5,8% - євреї, майже 5% - німці.

Кримські татари сприйняли початок 2-ої світової війни як можливість звільнитися від ненависної влади комуністів. Коли німецькі війська підійшли до Криму, татари масово дезертирували з радянських частин, вкриваючи дезертирів інших національностей. Провідники-татари, які відмінно знають місцевість, вели німецькі війська на перехоплення частин Червоної армії, що відходять. Всі закладені в горах продовольчі бази для радянських партизан були видані татарами німецьким властям.

Німецькі окупаційні власті Криму вели по відношенню до татар лояльну політику. Вони схвалили скликання мусульманського з'їзду Криму, на якому було сформовано уряд і місцеві органи управління. Німецьке командування сприяло створенню татарських озброєних формувань у вигляді частин для боротьби з партизанами. Надалі був сформований кримсько-татарський легіон у складі німецької армії, що евакуювався з Криму і бився до кінця війни.

У 1944 р., незабаром після звільнення Криму радянськими військами, наказом Сталіна всі кримські татари були депортовані з Криму до Середньої Азії і Казахстану (від 188 до 238 тисяч чоловік за різними джерелами). Репресії торкнулися й інших народів півострова. Сталінські власті депортували з Криму 15 тисяч греків, 12,5 тисяч болгар і 9,5 тисяч вірмен. Ще раніше, в серпні 1941 року, з Криму були депортовані 61 тисяча етнічних німців і членів їх сімей.

До Криму переселялися росіяни і українці з різних районів СРСР, а всі матеріальні і духовні сліди татарсько-мусульманської цивілізації Криму знищувалися. Починаючи з 60-х років, коли стало зрозуміло, що керівництво СРСР не прагне повертати кримських татар на батьківщину, серед кримських татар посилювався національний рух. Лідером найбільш радикального крила став Мустафа Джемільов, який потім очолив Організацію кримськотатарського національного руху.

ПОВЕРНЕННЯ

14 листопада 1989 р., під час оголошеної Михайлом Горбачовим перебудови, Верховна Рада СРСР приймає Декларацію «Про визнання незаконними і злочинними репресивних актів проти народів, що піддалися насильницькому переселенню, і забезпечення їх прав». Ще через рік вийшла постанова Ради Національностей Верховної Ради СРСР «Про хід здійснення першочергових заходів, пов'язаних з поверненням кримських татар в Кримську область. Через 45 після депортації кримські татари, вірмени, болгары, греки, німці нарешті отримали право повернутися на Батьківщину.

Якщо навесні 1987 р. в Криму проживало 17,4 тисячі кримських татар, а в липні 1991 - 135 тис., то в липні 1993 р. їх було вже 270 тис. Татари прагнуть отримати земельні ділянки в регіоні південного берега Криму - курортній зоні, заявляючи, що це місце проживання їх предків, хоча їм пропонують селитися в основному в степовій частині Криму.

ПРОТИСТОЯННЯ

На жаль, повернення кримських татар на півострів супроводжувалося активізацією релігійних і національних екстремістів. Курултай (з'їзд) кримських татар в липні 1991 р. в Сімферополі заявив: «Крим є національною територією кримськотатарського народу, на якій тільки він володіє правом на самовизначення. Створений кримськими татарами нелегальний етнічний парламент - Меджліс, який очолив Мустафа Джемільов, також проголосив своєю метою

«перетворення Криму в національну кримськотатарську держава». Інший відомий татарський політик з більш поміркованими поглядами Рефат Чубаров ратував за надання кримським татарам статусу «корінного народу» і створення в Криму кримськотатарської національної автономії.

Ще в січні 1990 року на пленумі Кримського обкому компартії учасник 2-ої світової війни, пенсіонер Оман Османов заявив владі півострова: «Кримськотатарський народ більше тридцяти років вимагає відновлення національно-територіальної автономії - це конституційне право нашого народу не підлягає обговоренню. Ми не на базарі і торгувати своєю історичною батьківщиною не збираємося. Майбутнє Криму, його статус мають право визначати тільки кримські татари. Бо яким бути дому - визначає його господар, а не квартирант».

Природно, що подібні заяви не могли не викликати відповідну реакцію серед слов'янського населення, яке також підігривається екстремістами. Не тільки росіяни й українці, а й представники інших національностей Криму - греки, болгар, німці, вірмени і т.д. не могли змиритися з тим, що політичні лідери народу, які складають менше 20% населення півострова, вимагають від його імені створення національної держави і виняткового права на самовизначення, а 80% населення Криму оголошують «квартирантами».

Самозахоплення переселенцями земель, конфлікти через храми і релігійних споруд, мітинги з політичними вимогами розжарювали обстановку аж до кривавого протистояння влітку-восени 1992 в передмісті міста Алушта, коли зіткнення татар та органів МВС загрожували перерости в міжетнічну війну.

У березні 2004 року в Бахчисараї більше 200 татар на чолі з керівником місцевого меджлісу Ахтемом Чийгозом блокували православний Свято-Успенський монастир. Всі під'їзди до нього були заблоковані автомобілями. Розлючений натовп трощив господарські будівлі і місцевий ринок на території монастиря.

У той же день понад півтисячі кримських татар в Сімферополі перекрили головну транспортну артерію столиці і оточили будівлю Головного управління міліції України в Криму. Натовп насилу стримували сили правоохоронних органів. Екстремістів з числа кримських татар, виявляється, «обурило» затримання того, хто керував побиттям тележурналістів і тих, хто напередодні вночі влаштували погром в сімферопольському барі «Коттон-клуб». В результаті нападу групи кримських татар дев'ять відвідувачів клубу - всі слов'яни, опинилися в лікарні «Швидкої допомоги», двоє - з серйозними ножовими пораненнями.

У ПОШУКАХ ПРИМИРЕННЯ

Потрібно зазначити, що для запобігання розпалювання національної і релігійного протистояння необхідні не тільки рішучі дії правоохоронних органів, а й швидке вирішення побутових проблем представників депортованих народів, які повертаються до Криму. Влада Криму веде роботи з реставрації мечетей і пам'яток історії кримських татар. Ще в 1991 році в школах півострова були відкриті факультативи з вивчення татарської мови, а сьогодні в Криму діють десятки шкіл з татарською мовою навчання.

Аналіз наведеного вище приводить до висновків, що проблему запобігання розвитку етнічного і релігійного конфлікту в Криму можна вирішити тільки комплексно, діючи за кількома напрямками:

у сфері компетенції правоохоронних органів України, Росії та міжнародних антитерористичних структур Європи:

- Припинення проникнення в Крим як ісламістських, так і радикалів інших національностей,

- Припинення діяльності нелегальних екстремістських груп всіх національностей,

- Недопущення самозахоплення земель, храмів, пам'ятників історії і культури;

у сфері компетенції уряду України і властей Криму:

- Вирішення проблем облаштування повертаються до Криму татар та інших депортованих народів: справедливе виділення землі, без обмеження інтересів інших громадян України, які проживають в Криму;

- Забезпечення виконання вимог Європейської Хартії з мов національних меншин - права всіх народів Криму (татар, росіян, греків і т.д.) спілкуватися з органами влади та отримувати від них документи на рідній мові; недопущення дискримінації при прийомі на роботу, навчання за мовною принципом;

- Забезпечення електроенергією, газом, водою нових поселень переселенців;

- Створення достатнього для всіх бажаних числа шкіл, бібліотек, вищих навчальних закладів з відповідними мовами навчання (не за рахунок скорочення російськомовних);

- Повернення храмів і релігійних установ віруючим;

У сфері компетенції преси, громадських і правозахисних організацій:

- Недопущення розпалювання етнічних конфліктів в ЗМІ;

- Забезпечення жителів Криму об'єктивною інформацією про життя, проблеми, традиції та культуру народів півострова;

- Розширення інформаційного та культурного обміну;

- Проведення громадських акцій, спрямованих на пошуки взаєморозуміння між кримчанами різних націй і віросповідань.

Ігор РУДЕНКО-Мініх. Кримський вузол. Національне питання і витоки міжетнічних проблем в Криму.- Інформаційно-аналітичний портал "Бізнес і Політика" <http://www.business-politika.net/tatarskiyvopros.php>

«В Криму влада утискає українську мову»

Опубліковано 20.02.2012 9:55

Про це заявляє керівник Кримської організації Української народної партії Олег Фомушкін. За його словами, кримські чиновники виявляють свою шовіністичну сутність по відношенню до україномовного населення автономії.

"Кримська влада відверто виявляє свою шовіністичну сутність по відношенню до україномовного населення Криму. Таким чином влада вже традиційно проігнорувала інтереси 25% етнічних українців і 12% кримських татар, що проживають на півострові", - повідомив Фомушкін.

Генконсул Росії: Українська мова в Криму є загрозою для життя

Опубліковано 28 жовтня 2011

Генеральний консул Російської Федерації в Сімферополі Володимир Андреев вважає, що "Росія не ставить в офіційних форматах питання російської мови в належним чином наполегливості". Про це заявив в інтерв'ю «Севастопольській газеті», повідомляє Цензор.НЕТ з посиланням на "Новий регіон".

"Я багато разів висловлювався, що ситуація з російської мови неприйнятна і штучно нав'язана. Всю Україну зараз не буду брати, це не моя територія ... А в Криму російська мова має користуватися широкими правами, порівнянними з державною. Це потрібно переважній більшості проживають тут. Це їх право та їх інтерес. І це право і інтерес повинні дотримуватися. Я ніколи не чув жодного серйозного аргументу проти надання російській мові статусу другої державної мови. Немає такого аргументу. Це очевидне рішення, яке зняло б багато проблем ", - сказав Андреев.

"В Криму ситуація з російською мовою якась неприродна, ненормальна. Я ж дивлюся телевизор - в основному чую там українську мову. В аптеку заходжу і намагаюся купити якісь ліки, тільки по пам'яті згадую, що це проти чого. А так нічого не зрозумію, хоча в українській мовній сфері я живу півтора роки і більшість загальноживаних термінів розумію. Але не специфічних термінів. Ця проблема поглиблюється у літніх людей, у яких багато ліків. Ось нові ліки, які старша людина повинна терміново прийняти. І що їй робити, коли один на один з інструкцією українською мовою? Це може становити загрозу для її життя. І це права людей, які треба відстоювати! І я з жалем відзначаю, що Росія не ставить в офіційних форматах питання російської мови в належній мірі наполегливості ", - заявив генконсул.

Він обурився тим, що в Криму є тільки одна російськомовна школа з російською програмою. "А таких шкіл по Криму, природно, за згодою місцевих і київських властей, повинно бути 10, 15. Там повинні за бажанням вчитися діти за російською програмою, щоб потім продовжувати навчання в Росії, та не обов'язково в Росії, а де завгодно. З поглибленими знаннями, в тому числі рідною російською мовою, для них будуть відкриті величезні перспективи. Але на це (у Росії) поки не вистачає ні уваги, ні ресурсів ", - сказав Андреев.

Вакарчук: В Криму лише сім українських шкіл

Опубліковано 28 березня 2009, 10:00 Корреспондент.net

Найменша кількість шкіл з українською мовою викладання функціонує на сьогоднішній день в Криму. Про це розповів в інтерв'ю «Дзеркалу тижня» міністр освіти і науки Іван Вакарчук. У той же час в Донецькій області, за даними міністра, українських шкіл значно більше.

"У Криму всього сім шкіл з українською мовою викладання. Тільки 7,3% учнів навчаються державною мовою (в Україні - 81,3%). Це найнижчий показник в Україні", - повідомив міністр освіти і науки.

При цьому, за інформацією міністра, отримати україномовну освіту в сільській місцевості в Криму неможливо. "У сільській місцевості Кримського півострова немає жодної школи з українською мовою викладання", - зазначив Іван Вакарчук.

На думку міністра, в той же час ситуація з україномовними навчальними закладами в Донецькій області значно краща. "За нашими даними, в області працює 340 шкіл з українською мовою викладання і 188 - з російською. Крім того, в 578 школах викладання ведеться двома мовами - українською та російською", - сказав Вакарчук.

Раніше, 13 грудня 2008 року повідомлялося, що міністр освіти Іван Вакарчук розкритикував вузи Криму і міністра освіти Криму Валерія Лаврова за те, що лише 5% дисциплін там ведеться державною мовою.